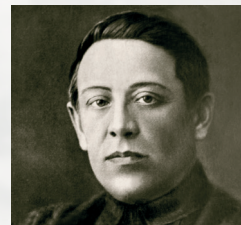
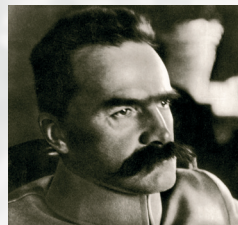


Sojusz



Piłsudski–Petlura

1920



SCENARIUSZE LEKCJI

Sojusz Piłsudski–Petlura 1920



Al. Jerozolimskie 30 lok. 14
00-024 Warszawa
+48 22 622 33 32
www.wid.org.pl
fundacja@wid.org.pl

Pomysł i dobór materiałów: **Robert M. Czyżewski**

Scenariusze lekcyjne: **Magdalena Bliźniak, Dorota Smoleń**

Opracowanie graficzne: **Robert T. Mączyński**

Skład, łamanie i druk: **Studio Design Express**

Koordynator projektu: **Julia Saweliewa**

Copyright © by Fundacja Wolność i Demokracja



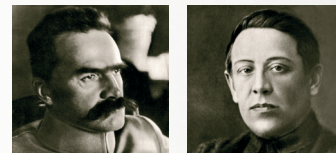
KANCELARIA PREZESA
RADY MINISTRÓW

Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach zadania publicznego dotyczącego pomocy Polonii i Polakom za granicą.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.



Projekt „Sojusz Piłsudski–Petlura 1920 roku. Razem o Wolność” realizowany przez Fundację Wolność i Demokracja.



Temat lekcji:

Relacje polsko-ukraińskie 1918-1921 we wspomnieniach

Cele lekcji

Po zakończonej lekcji uczeń:

- zna warunki sojuszu polsko-ukraińskiego;
- potrafi opowiedzieć o relacjach pomiędzy Polakami a Ukraińcami w latach 1918–1921, ich stosunku do Rosji, wymienić wspólne cele i punkty sporne;
- potrafi zredagować tekst informacyjny na podstawie wspomnień i materiałów dodatkowych;
- rozumie konieczność weryfikowania źródeł historycznych przy odtwarzaniu przebiegu wydarzeń;
- potrafi dokonać krytyki źródła, wyszukiwać i selekcjonować informacje.

Czas lekcji

2 godziny lekcyjne

Materiały dydaktyczne

1. Materiały z teki edukacyjnej MHP: „Razem o wolność. Sojusz polsko-ukraiński 1920 r.”:

Wspomnienia:

- Marii Romeyki z Kijowa. Lato 1918 r.;
- Witolda Drymmera o czerezwycząjce w Kijowie, maj 1920 r.;
- Pawło Szandrucki z obozu internowania w Polsce, 1920/1921 r.;
- Petro Waszczenki z II Pochodu Zimowego, wrzesień/ listopad 1921 r.;

Tablice:

- nr 1 Mapa „Europa środkowa i wschodnia u schyłku I wojny światowej”;
- nr 2 „Kształtowanie się granic w Europie środkowej i wschodniej 1919 r.”;
- nr 4 „Podział polityczny Europy wschodniej po traktacie ryskim (17 marca 1921);
- nr 9 „Chronologia”.

Dokument:

„Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Ukraińskiej Republiki Ludowej 21 kwietnia 1920 r.”;

2. Plansze

- nr 4 „Polsko-ukraiński węzeł gordyjski, czy wojna autochtonów?”;
- nr 7 „Kto wróg, kto sojusznik. Polskie i ukraińskie dylematy”.

Metody i formy pracy

Praca w grupach zadaniowych, rozmowa nauczająca, dyskusja.

Uwagi o realizacji

Lekcja przeznaczona dla licealistów, wymaga umiejętności analizy źródeł i wiedzy historycznej.

Przebieg pierwszej lekcji

1. Nauczyciel organizuje podział na 4 grupy i przedstawia cele lekcji. Informuje, że zajęcia mają być dwugodzinne. Podczas pierwszej lekcji uczniowie przeanalizują wspomnienia i przygotują się do pre-

zentacji. Na drugiej lekcji zaprezentują przygotowane materiały i na ich podstawie stworzą w grupach wspólną relację informacyjną.

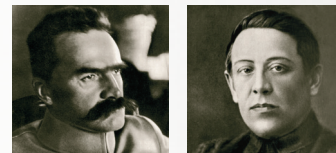
2. Nauczyciel informuje uczniów, że mają stać się reporterami, którzy na podstawie relacji świadków muszą stworzyć materiał informacyjny o wydarzeniach z lat 1918 – 1921 w kontekście stosunków polsko-ukraińskich. Tekst musi być krótki, zwięzły i zrozumiały dla osoby, która nie ma pojęcia o temacie. W tym celu każda grupa dostanie różne wspomnienia. Wspólnie je przeanalizują, wyszukają informacje według podanego schematu. To będzie pierwszy etap pracy.
3. Nauczyciel rozdaje wspomnienia oraz pytania pomocnicze, wg których uczniowie mają uporządkować zawarte w nich informacje.

Pytania pomocnicze:

- Kto jest autorem wspomnień? (imię nazwisko, Polak czy Ukraińiec, kim był)
 - Kiedy zostały napisane?
 - Jakiego okresu dotyczą?
 - O jakich FAKTACH (wydarzeniach) informują?
 - Jakie zawierają OPINIE o Polakach, Ukraińcach, Rosji carskiej i bolszewickiej?
4. Uczniowie analizują materiały źródłowe i przygotowują się do zaprezentowania ich kolegom z innych grup (w zależności od tempa pracy można dokonać części prezentacji na pierwszej lekcji).

Przebieg drugiej lekcji

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie usiedli w tych samych grupach, jak na poprzedniej lekcji i daje czas na krótkie przygotowanie się do zaprezentowania informacji.
2. Nauczyciel podkreśla, konieczność aktywnego słuchania każdego wystąpienia, informuje, że na podstawie usłyszanych 4 relacji każda grupa musi ułożyć materiał informacyjny o wydarzeniach z lat 1918 – 1921 w kontekście stosunków polsko-ukraińskich. Grupy zgodnie z chronologią powstawania źródeł prezentują, czego dowiedziały się z poszczególnych wspomnień. Po każdym wystąpieniu jest czas na samodzielne zanotowanie (każdy uczeń notuje) ciągu faktograficznego, elementów wspólnych, emocji. Sposób prezentacji należy dostosować do zespołu klasowego – dokonuje jej przedstawiciel lub wszyscy członkowie grupy.
3. Uczniowie po prezentacjach, w grupach omawiają zanotowane informacje i tworzą spójną relację informacyjną o wydarzeniach z lat 1918 – 1921.
4. Nauczyciel daje im na to ok. 15 min., dyscyplinuje pracę. Następnie rozdaje mapy, tablicę z chronologią, tekst „Umowy...”, prosi o zweryfikowanie informacji i naniesienie poprawek. Umożliwia obejrzenie plansz.
5. W podsumowaniu, każda grupa czyta swój zweryfikowany materiał informacyjny. Następnie uczniowie dzielą się spostrzeżeniami po pracy nad materiałem wspomnieniowym, wspólnie przedyskutowują, co im umknęło i zastanawiają się jaką wartość źródłową mają wspomnienia, dlaczego konieczna jest weryfikacja zawartych w nich informacji, dlaczego ważne są informacje o autorze. Nauczyciel koryguje ewentualne błędy merytoryczne.
6. Na zakończenie lekcji nauczyciel informuje, że Ukraińcy uzyskali niepodległość dopiero w 1991 roku.



Temat lekcji:

Polacy i Ukraińcy walczą o swoje państwo – lojalność w polityce

Cele lekcji

Po zakończonej lekcji uczeń:

- zna warunki i dzieje sojuszu Józef Piłsudski – Semen Petlura;
- potrafi odczytać z mapy postanowienia traktatu ryskiego odnośnie wschodniej granicy Polski;
- odtwarza na podstawie biogramów przebieg służby wojskowej Mychajły Omelianowicza Pawłenki i Pawła Szandruka zwracając uwagę, po czyjej stronie walczyli;
- rozumie, jakie były motywy, które powodowały, że Pawlenko i Szandruk zmieniali sojuszników walcząc o niepodległą Ukrainę;
- rozumie konieczność poznania kontekstu osobistego i historycznego do oceny postępowania postaci historycznych.

Czas lekcji

1 godzina lekcyjna

Materiały dydaktyczne

1. Materiały z teki edukacyjnej MHP „Razem o wolność. Sojusz polsko-ukraiński 1920 r.”:

- biogramy Pawła Szandruka i Mychajły Omelianowicza-Pawłenki;
- tablica nr 4 – Mapa „Podział polityczny Europy Środkowej i Wschodniej po traktacie ryskim”;
- dokument „Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Ukraińskiej Republiki Ludowej 21 kwietnia 1920 r.”;
- wspomnienia Pawła Szandruka z obozu internowania.

2. Plansza:

- nr 11 „Pokój ryski. Osamotniony sojusznik. Walka o honor ukraińskiego żołnierza...”

Metody i formy pracy

Praca w grupach równoległych, rozmowa nauczająca, dyskusja.

Uwagi o realizacji

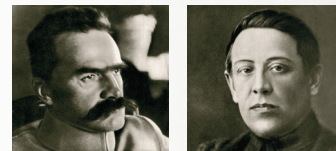
W liceum lekcja jest możliwa do przeprowadzenia w czasie jednej godziny, ale należy utrzymać dyscyplinę pracy.

Przebieg lekcji

1. Nauczyciel organizuje podział na grupy i przedstawia cele lekcji.
2. Nauczyciel krótko przypomina o sytuacji na froncie wschodnim w latach 1918 – 1919, tworzeniu państwa ukraińskiego, obronie Lwowa przed Ukraińcami. Informuje o federacyjnej koncepcji Józefa Piłsudskiego, która zakładała stworzenie pomiędzy Rosją a Polską m.in. państwa ukraińskiego. Wyjaśnia okoliczności wybuchu wojny z bolszewikami.
3. Nauczyciel rozdaje grupom „Umowę...”. Uczniowie wyszukują informacje, żeby móc odpowiedzieć na pytania:
 - kto zawarł porozumienie (państwa)?,
 - na jakich warunkach?

Sojusz Piłsudski–Petlura 1920

- kto podpisał? (sygnatariusze – wprowadzenie pojęcia)
 - do czego zobowiązywały się strony. Grupy prezentują wyszukiwane informacje.
4. Nauczyciel rozdaje grupom biogramy Pawłenki i Szandruka i prosi o odszukanie informacji, czy Ukraińcy wywiązali się z umowy i w jaki sposób. Grupy prezentują wyszukiwane informacje.
 5. Nauczyciel rozdaje grupom mapy Europy po traktacie ryskim (wyjaśnia, że kończył wojnę z bolszewikami) i wspomnienia Pawła Szandruka z obozu internowania. Prosi o odszukanie informacji, czy Polacy wywiązali się z umowy. Grupy prezentują wyszukiwane informacje.
 6. Nauczyciel pokazuje i krótko omawia planszę nr 11. Informuje, kto i kiedy wypowiedział słowa „Przepraszam Panowie...”.
 7. Nauczyciel prosi o odszukanie w biogramach informacji o działalności i walce Szandruka i Pawłenki po traktacie ryskim i w czasie II wojny światowej. Uczniowie prezentują wyszukiwane informacje.
 8. W podsumowaniu nauczyciel prosi o przypomnienie, czy walcząc z bolszewikami razem z Polakami Ukraińcy osiągnęli swój cel – budowę niepodległego państwa. Następnie inicjuje dyskusję – czy w tym kontekście można zrozumieć, że w czasie II wojny niektórzy z nich poparli Niemców, którzy obiecali stworzyć niepodległą Ukrainę.
 9. Na zakończenie lekcji nauczyciel informuje, że Ukraińcy uzyskali niepodległość dopiero w 1991 roku.



Temat lekcji:

Symon Petlura – romantyk czy realista?

Cele lekcji

Po zakończonej lekcji uczeń:

- poprawnie posługuje się terminami: rewolucja lutowa, rewolucja październikowa, Ukraińska Republika Ludowa, Zachodnioukraińska Republika Ludowa, pakt Piłsudski-Petlura, proklamacja;
- określa czas wydarzeń: 20.11.1917r. – powstanie URL, 24/25.12.1917r. – utworzenie USRR, 25. 01.1919r. – połączenie Ukrainy z Rosją na zasadach radzieckiej federacji, 25 maja 1926r. – zamach na Symona Petlurę, przewrót majowy;
- omawia rolę postaci: Symon Petlura;
- charakteryzuje sytuację na Ukrainie w latach 1917–1920;
- omawia przyczyny, przejawy i skutki traktatu brzeskiego dla S.Petlury i jego koncepcji wolnej Ukrainy;
- wyraża własne opinie, broni swoich racji w czasie publicznych wystąpień.

Czas lekcji:

2 godziny lekcyjne

Materiały dydaktyczne:

- Biogramy: Symon Petlura, Józef Piłsudski.
- Odezwy i przemówienia: Odezwa Atamana Symona Petlury do ludności Ukrainy, Winnica, 26.04.1920 r. Odezwa Naczelnego Wodza J. Piłsudskiego do mieszkańców Ukrainy, 26.04.1920 r.
- Portret Symona Petlury.

Metody i formy pracy:

Elementy wykładu, praca z tekstem, praca w grupach, debata. Praca indywidualna, grupowa i zbiorowa.

Przygotowanie do debaty:

nauczyciel na lekcji poprzedzającej debatę rozdaje uczniom materiały z eduteczki i prosi o zapoznanie się z nimi przed kolejnymi zajęciami. Przygotowuje salę lekcyjną do debaty. W widocznym miejscu wiesz portret Symona Petlury, a pod nim dwa hasła, z jednej strony – Romantyk, z drugiej – Realista. Stoliki i krzesła ustawia w podkowie wg schematu:

EKSPERCI		
REALIŚCI		ROMANTYCY

Przebieg zajęć

Faza wprowadzająca:

1. czynności organizacyjne (sprawdzenie obecności, podanie tematu lekcji, omówienie celów zajęć).
2. Podczas krótkiego wykładu nauczyciel wprowadza uczniów w zagadnienia, które będą poruszane na zajęciach. Podkreśla następujące kwestie: sytuację na Ukrainie po podpisaniu przez Rosję traktatu brzeskiego, stanowisko państw ententy wobec kwestii ukraińskiej, sytuacji rządu URL po podpisaniu traktatu ryskiego.
3. Nauczyciel podaje uczniom temat do debaty: „Symon Petlura romantyk czy realista”. Następnie na podstawie wywieszanej na tablicy planszy oceny debaty przedstawia kryteria oceny, punkty dodatnie i ujemne. Ustala czas debaty (20 minut). Losowo dzieli uczniów na trzy grupy: romantyków, realistów i ekspertów. Romantycy i realisci siadają naprzeciw siebie, eksperci przy stole prezydialnym.

Faza realizacyjna:

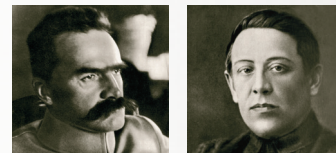
Zespoły przygotowują się do debaty (5 minut), mogą korzystać z materiałów z eduteczki. Po upływie ustalonego czasu nauczyciel rozpoczyna debatę, w jej trakcie drużyny na przemian przedstawiają swoje argumenty. Ekspersi uzupełniają kartę oceny debaty.

Faza podsumowująca:

Po wyczerpaniu argumentów nauczyciel podsumowuje wyniki debaty. Następnie grupa ekspertów prezentuje wyniki z kart oceny.

Materiał dodatkowy:

KARTA OCENY GRUP PODCZAS DEBATY			
Kryteria oceny	Punkty	Uczestnicy	
		Grupa romantyków	Grupa realistów
Rozpoczęcie dyskusji	+1		
Prezentacja informacji opierającej się na faktach	+2		
Zajęcie stanowiska (prezentacja osobistej opinii)	+2		
Komentarz do informacji lub jej uzupełnienie	+1		
Zwrócenie uwagi na błąd	+1		
Wciągnięcie innej osoby do dyskusji	+2		
Kontrargumentacja	+2		
Wypowiedź nie na temat	-1		
Przerywanie innym, przeszkadzanie w dyskusji	-2		
Monopolizowanie dyskusji (wypowiedź ponad 30 sekund)	-2		
Atak osobisty (niewłaściwe uwagi ad personam)	-2		
Przeproszenie za niewłaściwe zachowanie	+1		
Ogółem punktów			



Temat lekcji:

Traktat ryski a kwestia ukraińska

Cele lekcji:

Po zakończonej lekcji uczeń:

- przedstawia główne postanowienia traktatu ryskiego;
- charakteryzuje przebieg granicy polsko-rosyjskiej i polsko-ukraińskiej;
- ocenia znaczenie traktatu ryskiego dla Polski, Rosji i Ukrainy;
- doskonali umiejętności gromadzenia i selekcjonowania informacji;
- kształtuje umiejętność pracy w zespole;
- doskonali umiejętności formułowania i wypowiadania własnych refleksji i poglądów;
- kształtuje umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.

Czas lekcji:

2 godziny lekcyjne

Materiały dydaktyczne:

- Mapy: Europa Środkowa i Wschodnia u schyłku I wojny światowej, podział polityczny Europy Środkowej i Wschodniej po traktacie ryskim, kształtowanie się granic w Europie Środkowej i Wschodniej w 1919 r. i w 1920 r.
- Postanowienia traktatu ryskiego – Tadeusz Kmiecik, Studia z dziejów wojskowości t. III, 2014 PL ISSN 2299-3916

Metody i formy pracy:

Elementy wykładu, praca z tekstem źródłowym, praca w grupach, drzewko decyzyjne. Praca indywidualna i grupowa

Przebieg zajęć:

Faza wprowadzająca:

1. Czynności organizacyjne (sprawdzenie obecności, podanie tematu i celu zajęć).
2. Podczas krótkiego wykładu nauczyciel charakteryzuje sytuację polityczną Polski, Rosji i Ukrainy przed podjęciem rozmów w Rydze. Wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do wykluczenia delegacji URL z obrad. Zwraca uwagę na nastroje społeczne i orientację polityczną przedstawicieli reprezentujących Polskę w Rydze.

Faza realizacyjna:

1. W oparciu o tekst źródłowy uczniowie zapisują na tablicy główne postanowienia traktatu ryskiego.
2. Następnie klasa zostaje podzielona na 4-osobowe grupy i pracuje nad uzupełnieniem drzewka decyzyjnego. Uczniowie w grupach dzielą się zadaniami, jedna osoba pracuje nad pozytywnymi skutkami rozwiązania a), druga – nad jego negatywnymi konsekwencjami, trzeci uczeń opracowuje pozytywne skutki rozwiązania b), a czwarty – negatywne.
3. Nauczyciel przypomina, że ich propozycje powinny nawiązywać do realizacji celów i wartości wymienionych u góry schematu drzewka.

4. Po uzupełnieniu schematu drzewka przedstawiciele wszystkich grup prezentują klasie otrzymane rozwiązania.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel rozdaje każdej grupie polecenia ewaluacyjne i prosi uczniów o udzielenie krótkich odpowiedzi. Na przygotowanie uczniowie otrzymują 5 minut.
2. Następnie nauczyciel prosi kilku uczniów o odczytanie odpowiedzi, jeśli jest taka konieczność to uzupełnia je lub koryguje błędy.

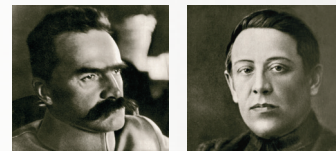
Zadanie domowe:

Przenieś się w czasie do 18 marca 1921 roku i w imieniu marszałka J. Piłsudskiego przygotuj własną odezwę do narodu ukraińskiego.

Materiały dla ucznia

Postanowienia traktatu ryskiego

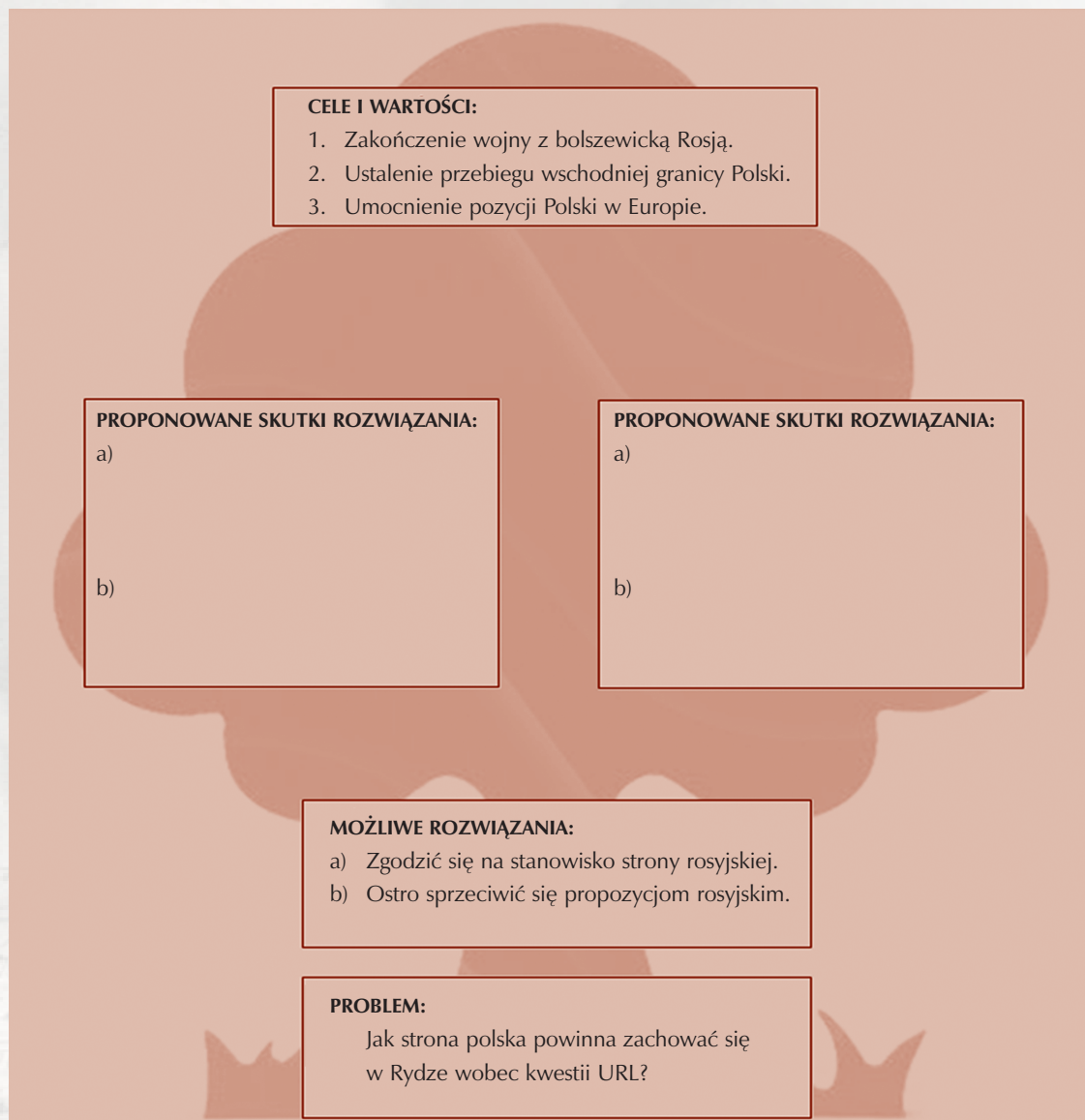
Ostatecznie podpisanie traktatu pokojowego między Rzeczpospolitą a Sowietami nastąpiło 18 marca 1921 r. Traktat składał się z 26 artykułów oraz 10 załączników i protokołów dodatkowych. Do dokumentu dołączono mapę, przedstawiającą nową linię graniczną. Z terenów, mających przypaść Polsce, sowieci wywieźli wszystko, co przedstawiało jakąkolwiek wartość. Artykuł I stanowił o zakończeniu stanu wojny. Najistotniejszy był artykuł II, mówiący o uznaniu przez obie strony niepodległości Ukrainy i Białorusi. Powołana mieszana komisja polsko-sowiecka dokonała szczegółowej delimitacji w terenie. Geodezyjne wytyczenie granicy było bardzo pracochłonne: nie odpowiadała ona dotychczasowemu podziałowi administracyjnemu, nie zawsze była zgodna z biegiem rzek, nie brała też pod uwagę kompleksów leśnych i bagien; pomimo to komisja ukończyła swoją pracę w marcu 1923 r., ustawiając znaki graniczne, słupy i sypiąc kopce. Artykuł III mówił, że Rosja i Ukraina zrzekają się wszelkich praw i pretensji do ziem położonych na zachód od granicy oznaczonej w artykule II. Dawną przynależność ziem polskich do byłego Imperium Rosyjskiego rozstrzygał artykuł IV. Stwierdzał on, że z tej racji nie wynikają dla Polski w stosunku do Rosji żadne zobowiązania i obciążenia. Artykuł V dotyczył poszanowania suwerenności państwowej. Zobowiązywał do powstrzymania się od jakiegokolwiek mieszania się w sprawy wewnętrzne drugiej strony (np. przy pomocy agitacji i propagandy). Artykuł VI precyzował, kto miał prawo ubiegać się o obywatelstwo jednego z państw podpisujących traktat. Osoby pełnoletnie w chwili ratyfikacji traktatu, a znajdujące się na obszarze Polski w dniu 1 sierpnia 1914 r. posiadały obywatelstwo rosyjskie i były zapisane lub miały prawo być zapisane do ksiąg stałej ludności byłego Królestwa Polskiego mogły ubiegać się o obywatelstwo polskie. Prawo takie nabywali również potomkowie zesłańców z okresu 1830-1865 oraz wszyscy, mogący udowodnić, że są potomkami osób, które nie dalej niż w trzecim pokoleniu zamieszkiwali na terytorium dawnej Rzeczypospolitej. Musieli być jednak przywiązani do narodowości polskiej (np. poprzez język lub kulturę)⁶⁹. Na podstawie artykułu VII Rosja i Ukraina zapewniały osobom narodowości polskiej znajdującym się w Rosji, Ukrainie i Białorusi swobodny rozwój kultury i języka oraz praktyki religijnej. Te same prawa zapewniono osobom narodowości rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej w Polsce. Artykuł VIII dotyczył zrzeczenia się wzajemnego zwrotu kosztów wojennych (wydatków państwowych na prowadzenie wojny). Artykuł IX mówił, że pokój z dnia 12 października 1920 r. podpisany w Rydze 24 lutego 1921 r. pozostaje w mocy. Rozrachunki i wypłatę kosztów utrzymania jeńców wojennych miały ustalić komisje mieszane. Artykuł X nakładał na obie strony obowiązek wprowadzenia amnestii za



zbrodnie i przestępstwa polityczne. Zaliczano do nich czyny skierowane przeciwko ustrojowi lub bezpieczeństwu państwa oraz wszelkie czyny popełniane na korzyść strony drugiej. Artykuły XII – XIX zawierały postanowienia likwidacyjno-rozrachunkowe. Były one związane z wyodrębnieniem się ziem polskich z byłego imperium rosyjskiego. Dotyczyły też wywiezienia w głąb Rosji w czasie I wojny światowej zakładów przemysłowych, różnych instytucji, zwłaszcza taboru kolejowego. Rząd polski nabył prawa własności (dotychczas przysługujące rządowi rosyjskiemu) z tytułu własności mienia państwowego znajdującego się na terytorium polskim. Zasady reewakuacji mienia wywiezionego z ziem polskich w latach 1914-1915 sformułowane zostały w artykule XV. W celu realizacji tych postanowień miano powołać komisję reewakuacyjną. W artykule XVI i XVII Rosja i Ukraina zobowiązały się do rozrachunku z Polską z tytułu różnych zobowiązań. Dotyczyły one głównie kapitału polskiego na rachunkach w kasach państwowych lub kasach instytucji kredytowych w Rosji. Kolejny punkt przewidywał utworzenie w ciągu sześciu tygodni (od dnia ratyfikacji traktatu) Mieszanej Komisji Rozrachunkowej. Miała ona dokonać rozrachunków przewidzianych artykułem XIV, XV i XVII traktatu, jak też ustaleniem zasad rozrachunków nie przewidzianych tym dokumentem. Artykuł XX zobowiązywał Rosję i Ukrainę do przyznania zgodnie z zasadą największego uprzywilejowania (bez umowy specjalnej) Polsce, jej obywatelom i osobom prawnym praw, przywilejów i ulg, które były lub będą udzielone przez nie (Rosję i Ukrainę) jakimukolwiek trzeciemu państwu. Dotyczyło to obywateli i osób prawnych w dziedzinie restytucji mienia i odszkodowania za straty z okresu rewolucji i wojny domowej w Rosji i Ukrainie. Artykuł XXI przewidywał w ciągu sześciu tygodni (od dnia ratyfikacji), rozpoczęcie rokowań nad umowami gospodarczymi. Dotyczyło to szczególnie umowy handlowej, ale również zawarcie konwencji konsularnej, pocztowo-telegraficznej, kolejowej i innych. Zgodnie z artykułem XX przewidywano uregulowanie spraw tranzytowych. Ustalono, że towary przewożone z Rosji lub Ukrainy oraz do Rosji lub Ukrainy przez Polskę, jak również z Polski lub do Polski przez Rosję lub Ukrainę nie będą obciążane żadnymi cłami tranzytowymi ani innymi poborami z tytułu tranzytu. Określone zostały tranzytowo-przeładunkowe stacje graniczne. W artykule XXIII Rosja i Ukraina oświadczyły, że przyjęte przez nie zobowiązania wobec Polski stosują się do wszystkich terytoriów położonych na wschód od granicy państwowej określonej w artykule II traktatu. Artykuły XXIV, XXV i XXVI zawierały przepisy wykonawcze do traktatu. Jego ratyfikacja miała nastąpić w terminie 30 dni od jego podpisania. Postanowienia traktatu nie dotyczyły tzw. Litwy Środkowej (Wileńszczyzny). Została ona na podstawie przeprowadzonego plebiscytu włączona do Polski w 1922 r. Traktat ze strony polskiej podpisali: J. Dąbski, S. Kauzik, E. Lechowicz, H. Strassburger i L. Wasilewski. Z przeciwnej strony podpisy złożyli: A. Joffe, J. Hanecki, E. Kwiryn, J. Kociubiński i L. Oboleński. Rosja bolszewicka ratyfikowała traktat ryski 14 kwietnia 1921 r. Podpisał go jako głowa państwa Michaił Kalinin. Sejm Ustawodawczy RP ratyfikował traktat dzień później, a kolejnego dnia podpisał go Naczelnik Państwa Józef Piłsudski. 17 kwietnia traktat ratyfikowała sowiecka Ukraina. 30 kwietnia 1921 r. w Mińsku nastąpiła wymiana dokumentów ratyfikacyjnych ryskiego traktatu pokojowego między przedstawicielami rządów RP a RFSRS i USRS.

Tadeusz Kmiecik, *Studia z dziejów wojskowości*, t. III, 2014 PL ISSN 2299-3916

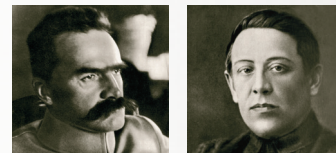
Drzewko decyzyjne



Polecenia ewaluacyjne:

1. Wymień najważniejsze postanowienia traktatu ryskiego.
2. Wskaż na mapie przebieg polskiej granicy wschodniej.
3. Oceń (2-3 zdania) znaczenie traktatu ryskiego dla RP, bolszewickiej Rosji i URL.

KARTA OCENY PRACY GRUPY							
Kryteria	Ilość punktów	Gr. I	Gr. II	Gr. III	Gr. IV	Gr. V	Gr. VI
Wartości merytoryczne	0-4						
Forma przekazu	0-2						
Oryginalność przekazu	0-2						
Nowatorstwo przedstawionych rozwiązań	0-2						
Suma punktów							

**Temat lekcji:****Sojusz polsko-ukraiński z 1920 roku
czyli „małżeństwo z rozsądku”****Cele lekcji:**

Po zakończonej lekcji uczeń:

- poprawnie posługuje się terminami: Ukraińska Republika Ludowa, Dyrektoriat, pakt Piłsudski-Petlura;
- określa czas wydarzeń: 21.04.1920r. – podpisanie traktatu politycznego między Polską a URL, 25.04.1920 r. – zawarcie umowy wojskowej między rządem RP a rządem URL;
- omawia rolę postaci: Józefa Piłsudskiego, Symona Petlury;
- przedstawia główne postanowienia sojuszu polsko-ukraińskiego z 1920 r.;
- omawia okoliczności i przyczyny zawarcia sojuszu politycznego i militarnego między RP a URL;
- dokonuje oceny w/w sojuszu

Czas lekcji:

2 godziny lekcyjne

Materiały dydaktyczne:**1. Materiały z eduteczki:**

- Umowa między rządem RP a rządem Ukraińskiej Republiki Ludowej, 21 kwietnia 1920 r., Konwencja wojskowa między RP a URL, 24 kwietnia 1920r.
- Karta pracy „Sojusz polsko-ukraiński”
- Arkusz papieru ze schematem metaplanu, flamastry, taśma samoprzylepna

Metody i formy pracy:

Metoda aktywizująca – metaplan, elementy wykładu, praca z tekstem źródłowym. Praca indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Przebieg zajęć:**Faza wprowadzająca**

Sprawdzenie obecności podanie tematu i celu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel wprowadza uczniów w tematykę lekcji. Krótco charakteryzuje sytuację na Ukrainie po podpisaniu traktatu brzeskiego. Następnie dzieli klasę na 4 grupy i każdej grupie rozdaje materiały z eduteczki i instrukcje uzupełnienia metaplanu. Każda grupa dostaje arkusz papieru ze schematem metaplanu i kolorowe flamastry.
2. Po wykonaniu zadanie przedstawiciel każdej grupy przymocowuje za pomocą taśmy samoprzylepnej uzupełnione arkusze na tablicy i omawia na forum klasy wyniki pracy swojej grupy. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, ewentualnie uzupełnia je, dokonuje także podsumowania i oceny pracy uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel rozdaje uczniom karty pracy „Sojusz polsko-ukraiński”.

2. Uczniowie uzupełniają je indywidualnie. Po zakończeniu pracy nauczyciel prosi jednego z uczniów o zaprezentowanie wyników, sprawdza ich poprawność, koryguje ewentualne błędy.

Zadanie domowe:

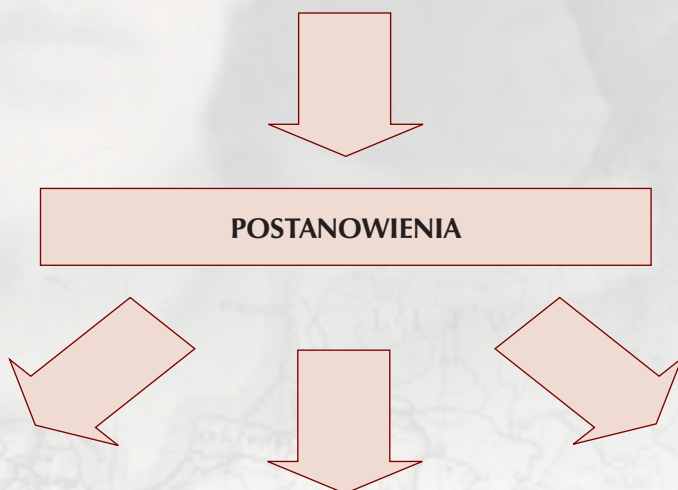
Wyjaśnij, jak rozumiesz stwierdzenie: sojusz polsko-ukraiński czyli „małżeństwo z rozsądku”

Materiały dla ucznia:

Instrukcja dla grupy I i III – Po zapoznaniu się z materiałem źródłowym wymień postanowienia umowy zawartej między rządem RP a rządem URL. Podaj pozytywne i negatywne skutki porozumienia dla Polski i Ukrainy. Postępuj zgodnie ze schematem.

Schemat metaplanu

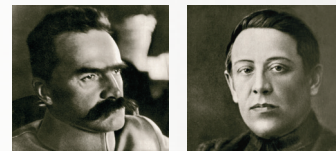
Umowa między RP a URL z 21.04.1920 r.



	Plusy	Minusy
Polska		

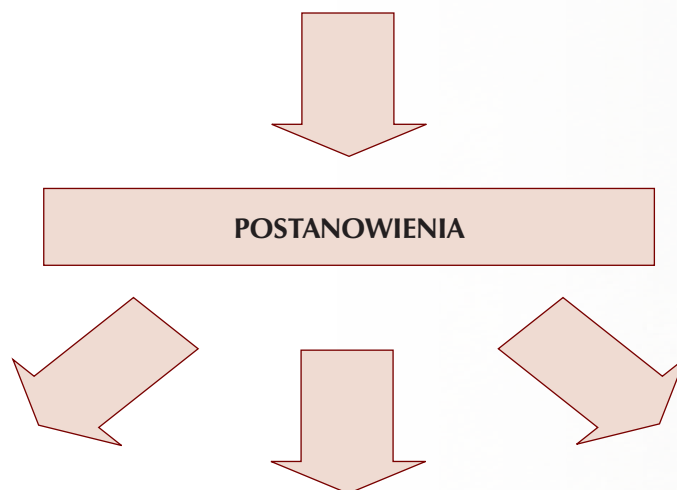
	Plusy	Minusy
Ukraina		

Instrukcja dla grupy II i IV – Po zapoznaniu się z materiałem źródłowym wymień postanowienia polsko-ukraińskiej umowy wojskowej. Podaj pozytywne i negatywne skutki tej umowy dla Polski i Ukrainy. Postępuj zgodnie ze schematem.



Schemat metaplanu

Umowa wojskowa między RP a URL z 25.04.1920 r.



	Plusy	Minusy
Polska		

	Plusy	Minusy
Ukraina		

Karta pracy „Sojusz polsko-ukraiński”.

Skreśl błędne informacje:

Polsko-ukraińska umowa polityczna została podpisana w Warszawie/Kijowie w nocy z 21/22 kwietnia 1920 r. / 17/18 marca 1921 r. Strona polska uznawała niepodległość Ukraińskiej Republiki Ludowej / Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Umowa ta przeszła do historii jako pakt Liwycki/Dąbski / Piłsudski/Petlura.

Po zapoznaniu się z poniższym tekstem odpowiedz na pytania:

W dokumencie z 1 marca 1920 r., powstałym z inspiracji Naczelnika Państwa, czytamy: „Obecnie rząd polski zamierza poprzeć ruch narodowy ukraiński, aby stworzyć samodzielne państwo ukraińskie, a przez to znacznie osłabić Rosję odbierając jej okolice najbogatsze w zboże i skarby ziemne. Ideą przewodnią stworzenia Ukrainy jest stworzenie przegrody między Polską i Rosją

Sojusz Piłsudski–Petlura 1920

i oddanie Ukrainy pod wpływy polskie... Jeszcze dobitniej wyraził tę myśl Piłsudski w rozmowie z zaufanym Bogusławem Miedzińskim: „...bolszewików trzeba pobić i to niedługo, póki nie wzrosli w siłę. Trzeba ich zmusić do tego, aby przyjęli rozstrzygającą rozprawę i sprać ich tak, aby ruski miesiąc popamiętali. Ale żeby to osiągnąć, trzeba ich nadepnąć na tak bolesne miejsce, żeby nie mogli się uchylać i uciekać. [...] Kijów, Ukraina, to jest ich czuły punkt. Z dwóch powodów: po pierwsze, Moskwa bez Ukrainy będzie zagrożona głodem; po drugie, jeśli zawiesimy nad nimi groźbę zorganizowania się niepodległej Ukrainy, to tej groźby oni nie będą mogli zaryzykować i będą musieli pójść na walną rozprawę”.

1. Dlaczego Józef Piłsudski popierał Symona Petlurę?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Jaką rolę miała pełnić Ukraina w federacyjnej koncepcji Naczelnika Państwa?

.....

.....

.....

.....

.....

Materiał dla nauczyciela

KARTA OCENY PRACY GRUPY					
Elementy podlegające ocenie	Ilość punktów	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV
Aktywność	0 – +2				
Posługiwanie się terminologią historyczną	0 – +2				
Znajomość faktów	0 – +2				
Poprawna argumentacja	0 – +2				
Twórcze rozwiązania	0 – +2				
Suma punktów					